

УДК 327:316.722

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.31>**П. В. МIRONENKO**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7067-3214>*доктор політичних наук,
професор кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала
Західноукраїнського національного університету*

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ «ЧОРНОГО ПІАРУ» ТА СУСПІЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ

Постановка проблеми. Політична культура України перебуває у стані постійної трансформації, що зумовлено як внутрішніми процесами демократизації, так і зовнішніми загрозами, пов'язаними з інформаційною агресією та поширенням деструктивних комунікативних практик. Одним із ключових викликів для стабільного розвитку політичної системи стає «чорний піар», який ускладнює формування довіри між політичними акторами, знижує рівень політичної компетентності громадян, сприяє фрагментації суспільства та підриває основи демократичної взаємодії. В умовах, коли суспільна консолідація є критично важливою для національної безпеки, стійкості та ефективного функціонування держави, вплив «чорного піару» набуває особливої значущості. Наявні наукові підходи до вивчення політичної культури та інформаційних маніпуляцій окреслюють широкий спектр факторів, що визначають політичну поведінку та форми політичної участі. Однак сучасний український контекст демонструє недостатність цих підходів для комплексного осмислення взаємодії між деструктивними технологіями «чорного піару» та процесами суспільної консолідації. Проблемним залишається питання визначення того, яким чином систематичне застосування «чорного піару» впливає на рівень політичної свідомості, довіри до інститутів, здатність до колективної мобілізації та вироблення спільних ціннісних орієнтирів. Таким чином, постає потреба у всебічному аналізі ролі «чорного піару» як чинника, що трансформує політичну культуру України й визначає межі та можливості для суспільної консолідації. Це обумовлює актуальність дослідження, спрямованого на теоретичне уточнення понятійного апарату, виявлення механізмів впливу маніпулятивних практик на політичні процеси та визначення умов, за яких українське суспільство здатне зберегти єдність і стійкість у середовищі інформаційних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки зростає кількість робіт, які системно аналізують, як інформаційні маніпуляції, фейки та пропаганда використовуються

як інструменти гібридної війни проти України, і як вони впливають на довіру до медіа, інституцій і здатність до консолідації суспільства. Наприклад, у статті «Waves of disinformation in the hybrid Russian-Ukrainian war» Тетяни Крайнікової та Сергія Прокопенко описано хвилі дезінформації під час повномасштабної російсько-української війни, спрямовані на маніпуляцію, деморалізацію, залякування й дискредитацію – що прямо підриває інформаційну безпеку та суспільну згуртованість [7]. Теоретичну рамку цих процесів поглиблює стаття «Model of Strategic Disinformation Reconstruction Based on Analysis of Intentions», де Богдан Юськів, Наталія Карпчук та Сергій Феддунік, пропонують модель, що систематизує інтенції дезінформаційних кампаній, показуючи, як фейки та маніпуляції використовуються саме з метою впливу на громадську думку, зниження довіри, створення хаосу або страху, що – потенційно – підриває політичну і суспільну консолідацію [8]. У контексті медіа-простору й довіри до ЗМІ корисним є дослідження Вадима Колодійчука, яке охоплює період 2013–2025 років. Автор відзначає, що через війну, інформаційні атаки й технологічні зміни (зокрема – вплив штучного інтелекту та «когнітивного впливу») рівень довіри до медіа зазнав трансформації, що прямо позначається на здатності суспільства критично сприймати інформацію та консолідуватися навколо спільних цінностей [4]. Також важливою є праця «Psychological mechanisms of influence of disinformation and fake news on the formation of public opinion on Ukrainian European integration: Analysis of Russian propaganda», де автор Денис Зеленов аналізує, як саме дезінформація – через викликання страхів, стереотипів і емоцій – впливає на громадську думку щодо європейської інтеграції, підриваючи раціональне ставлення до політичних процесів і формуючи серед частин населення сумніви, що може ускладнювати процеси суспільної консолідації [9]. Нарешті, Яна Гаргагун та Дмитро Тулупніков у своєму дослідженні підкреслює, що інформаційна війна – це не побічний ефект, а самостійний фронт, де про-

паганда і дезінформація використовують сучасні медіа-технології та соціальні мережі для маніпуляцій на масовому рівні; така практика здатна впливати на політичну культуру, довіру до медіа та державних інститутів, а відтак – на здатність до суспільної згуртованості [1]. Отже, основна тенденція в останніх дослідженнях: «чорний піар», дезінформація та пропаганда в Україні вже не розглядаються як епізодичні явища це системний феномен, що має структуровані стратегії, використовує сучасні технології (включно з соцмережами), і має глибокий психологічний та соціокультурний вплив на політичну культуру, довіру до медіа, інституцій та здатність до консолідації. Водночас, ці дослідження показують – вплив є багатофакторним: через медіа, емоційні маніпуляції, страх, недовіру, що вимагає комплексного підходу до аналізу, протидії та дослідження.

Формування мети статті. Метою статті є комплексне дослідження впливу «чорного піару» та дезінформаційних практик на політичну культуру України й визначення того, яким чином ці деструктивні інформаційні технології послаблюють або трансформують процеси суспільної консолідації. Для досягнення цієї мети передбачається виконання кількох аналітичних завдань. По-перше, необхідно здійснити теоретичний аналіз категоріального апарату, що стосується поняття «чорний піар», «дезінформація», «маніпулятивні політичні технології» та «суспільна консолідація», і визначити їхні взаємозв'язки в умовах сучасної української політичної реальності. По-друге, стаття має на меті узагальнити результати новітніх досліджень і публікацій, присвячених інформаційним маніпуляціям у період російсько-української війни, зокрема тих, що фіксують системність дезінформаційних кампаній та їхній вплив на рівень довіри громадян до інституцій, медіа та політичних акторів. По-третє, необхідно проаналізувати механізми впливу «чорного піару» на елементи політичної культури – політичну свідомість, політичну поведінку, участь громадян, здатність до спільної мобілізації – та виявити, як ці механізми можуть сприяти фрагментації або зниженню суспільної єдності. По-четверте, стаття має визначити ключові загрози, які дезінформація та «чорний піар» становлять для процесів суспільної консолідації в Україні, а також окреслити можливі шляхи протидії, що ґрунтуються на медіаграмотності, інституційній стійкості, розвитку критичного мислення та зміцненні довіри між соціальними групами. Таким чином, завдання статті полягає у формуванні цілісного наукового бачення того, як «чорний піар» і деструктивні інформаційні технології впливають на політичну культуру та

консолідаційні процеси в Україні, і які теоретичні та практичні інструменти можуть забезпечити підвищення стійкості українського суспільства перед такими викликами.

Виклад основного матеріалу. В останні роки зростає науковий та практичний інтерес до феномену «чорного піару», дезінформації та маніпулятивних комунікацій як серйозних чинників, які впливають на політичну культуру та суспільну консолідацію в Україні. У дослідженні «Використання чорного піару в політичному менеджменті та його вплив на політичну культуру в Україні та Польщі» авторів Т. Гончарук-Чолач, Лазарович М. та інші аналізується, як «чорний піар» стає інструментом політичних кампаній у пострадянських країнах, зокрема в Україні, і яким чином він впливає на громадську думку, політичну етику, довіру до інститутів та публічну комунікацію [2, с. 97]. Це дослідження демонструє, що «чорний піар» – не поодинокі випадки, а системна практика: з використанням медіа-ресурсів, маніпуляцій і технологій, під час виборчих кампаній або політичних конфліктів він спрямований на дискредитацію політичних опонентів, формування негативних образів, поширення страхів і недовіри. Така практика має прямий вплив на політичну культуру – на моральні та етичні орієнтири, на стандарти політичної поведінки та на самоусвідомлення громадян як політично дієвих акторів у суспільстві [1, с. 60]. У ширшому контексті інформаційних війн і гібридних загроз, важливим є дослідження «Механізми використання дезінформації в умовах російської гібридної агресії», в якому розглядаються методи, прийоми й технології, через які дезінформація й «чорний піар» реалізуються проти України: з участю медіа, неурядових організацій, пропагандистських структур, телеканалів та інших інформаційних ресурсів. Ці механізми спрямовані на формування негативного іміджу країни, дискредитацію українських інститутів, створення сумнівів у легітимності влади чи урядових рішень, поширення паніки або зневіри [3]. Наряду з цим, у статті «Сучасна когнітивно-інформаційна війна: роль маніпуляцій свідомістю українців у трансформації особистості» С. Максименко та Л. Деркач аналізують психологічні наслідки інформаційних маніпуляцій: як вплив на когнітивні процеси, систему ціннісних орієнтирів, сприйняття реальності, емоційний стан та загальну політичну свідомість особистості. Вони показують, що регулярне підживлення маніпулятивних наративів, фейків і психологічних хитрощів здатне трансформувати політичну поведінку, збільшити недовіру до медіа й інститутів, знизити мотивацію до громадянської участі, а отже –

послабити потенціал для суспільної консолідації [5, с. 180].

Ще один аспект – зміна ролі медіа та засобів комунікації в політичному процесі. У статті «Довіра до медіа в Україні: чинники й тенденції.» показано, що за період 2013–2025 років рівень довіри до медіа в Україні істотно трансформувався під впливом політичних подій, війни, технологічних змін – зокрема появи нових цифрових форматів, алгоритмів, роботи з «когнітивним впливом» та штучним інтелектом. Згідно з авторами, демократична міцність суспільства значною мірою залежить від того, наскільки медіа можуть бути джерелом достовірної інформації, а не майданчиком для маніпуляцій [4, с. 190]. В іншому дослідженні розкриваються сучасні прийоми дезінформації: як через «віддзеркалення» фактів, перевертання контекстів, подання викривленої інформації у соцмережах і інтернет-ЗМІ формується уявлення, яке дезорієнтує громадськість. Такі маніпуляції часто мають мету – зміщення відповідальності, створення альтернативних наративів, сіяти сумніви або розкол у суспільстві [9, с. 30]. З іншої сторони, хоча дезінформація і «чорний піар» мають руйнівний потенціал щодо політичної культури і згуртованості, деякі дослідження також фіксують, що сучасні соціальні мережі та онлайн-мережі підтримки відіграють позитивну роль у кризові періоди. Наприклад, у роботі «Online Networks of Support in Distressed Environments: Solidarity and Mobilization during the Russian Invasion of Ukraine» автори показують, що під час війни в Україні соціальні мережі часто використовувалися для організації допомоги, взаємодопомоги, збору ресурсів, мобілізації громадян – тобто стали простором солідарності, спільної мобілізації та суспільної підтримки [6]. Отже, сучасний емпіричний та теоретичний матеріал дає змогу констатувати:

- «чорний піар» і дезінформаційні технології в Україні – це системні, структуровані явища, які використовують медіа, соцмережі та інші комунікаційні платформи для досягнення політичних цілей;

- ці технології мають множинні наслідки: дискредитація, деморалізація, підрив довіри до інститутів, погіршення політичної культури, зростання цинізму та індивідуалізму;

- маніпуляції впливають не лише на знання та сприйняття фактів, а й на психологію, цінності, емоції громадян, що призводить до зменшення спроможності до консолідації, колективної дії, солідарності;

- проте, інформаційний простір не є лише ареною маніпуляцій: у кризові часи соціальні мережі та онлайн-мережі підтримки можуть

виступати як майданчики для мобілізації, допомоги, консолідації суспільства;

- медіа-довіра, медіа грамотність, критичне мислення, інформаційна безпека – стають критично важливими елементами, які визначають, чи зможе політична культура України стати стійкою проти «чорного піару» і чи зможе суспільство зберегти здатність до єдності [7, с. 20].

Однак разом із наявними дослідженнями виникає чітке усвідомлення прогалин: значна частина праць – якісні або кейсові, мало масштабних кількісних досліджень, які би вимірювали зміну параметрів політичної культури або рівня довіри та консолідації під впливом дезінформаційних кампаній. Водночас, майже відсутні лонгітюдні дослідження, які б показували динаміку цих змін у часі. Таким чином, з огляду на наявний матеріал, актуальним є завдання подальших досліджень, які б комбінували якісні та кількісні методи, аналізували не лише контент маніпуляцій, а й їхні соціокультурні наслідки – на політичну свідомість, довіру, здатність до солідарності та колективної дії. Це особливо важливо саме зараз, в умовах тривалої агресії проти України та інтенсивної інформаційної війни.

Висновки. Аналіз сучасних наукових та практичних джерел дозволяє констатувати, що «чорний піар» і дезінформаційні технології стали системними й стратегічно організованими інструментами впливу на політичну культуру та суспільну консолідацію в Україні. Їхній вплив багатогранний: він проявляється не лише в інформаційній площині, а й у психологічній, соціальній і політичній сферах. Внаслідок цього формується нова динаміка взаємодії між громадянами, інститутами влади та медіа, яка визначає здатність українського суспільства реагувати на зовнішні та внутрішні загрози, мобілізуватися та підтримувати демократичні практики. По-перше, сучасні дезінформаційні кампанії та технології «чорного піару» не можна розглядати як випадкові або епізодичні явища. Дослідження показують, що вони структуровані, системні, реалізуються через координацію медіа, соціальних мереж та інформаційних платформ і мають на меті досягнення конкретних політичних цілей, таких як дискредитація опонентів, деморалізація громадян, послаблення довіри до державних інституцій та формування негативного іміджу України на міжнародній арені [8]. Це підкреслює стратегічний характер сучасних інформаційних загроз і вказує на необхідність системного аналізу їхнього впливу на політичну культуру. По-друге, «чорний піар» і дезінформація мають глибокі психологічні наслідки для громадян. Вони змінюють систему цінностей, впливають на емоційний стан, когнітивні процеси й політичну поведінку, що, у свою чергу, впливає на здатність до колективної

мобілізації та суспільної згуртованості [5]. Важливим є те, що негативний вплив проявляється не лише у зниженні довіри до медіа або інститутів, а й у формуванні фрагментованих уявлень про політичну реальність, що ускладнює консолідацію суспільства на основі спільних цінностей і цілей. По-третє, існують численні докази того, що сучасні медіа й технології значною мірою визначають, як політична культура трансформується під впливом «чорного піару». З одного боку, медіа можуть виступати каналом поширення маніпуляцій, фейків і емоційно забарвлених наративів, що посилюють цинізм, недовіру й політичну апатію [4]. З іншого боку, соціальні мережі та онлайн-спільноти можуть стати ресурсами для мобілізації, взаємодопомоги та організації колективних дій під час криз, що демонструє потенціал для консолідації в умовах інформаційної агресії. Таким чином, медіа виступають одночасно як фактор загрози і як інструмент підтримки суспільної стійкості. По-четверте, аналіз існуючих досліджень показує, що сучасна політична культура України характеризується неоднорідністю, що визначається як впливом зовнішніх загроз, так і внутрішніми соціальними, історичними та політичними чинниками. Поширення «чорного піару» та дезінформації поглиблює ці неоднорідності, створюючи інформаційні розриви між різними соціальними групами, регіонами та поколіннями. Це робить консолідацію складним і тривалим процесом, що потребує системних стратегій інформаційної безпеки, підвищення медіаграмотності та розвитку критичного мислення громадян. По-п'яте, сучасні дослідження вказують на важливість комплексного підходу до оцінки впливу «чорного піару» на політичну культуру. Це включає використання кількісних і якісних методів, зокрема опитувань, контент-аналізу медіа, соціологічних досліджень поведінки та сприйняття громадян. На сьогодні більшість наявних робіт є кейсовими або теоретичними, що обмежує можливості для кількісного вимірювання впливу дезінформації на довіру, згуртованість і політичну участь громадян [2]. Відповідно, існує потреба у проведенні систематичних, лонгітюдних досліджень для оцінки динаміки впливу «чорного піару» на суспільну консолідацію. По-шосте, важливим висновком є те, що протидія «чорному піару» повинна бути комплексною. Вона має включати підвищення медіаграмотності, розвиток критичного мислення, формування стандартів етичної поведінки в політичних комунікаціях, а також розвиток довіри до інституцій і медіа. Тільки комплексний підхід дозволяє зменшити негативний вплив дезінформації та підвищити стійкість політичної культури і здатність суспільства до консолідації в умовах постійних інформаційних загроз. По-сьоме, дослідження підтверджують, що «чорний піар» не лише

руйнує суспільну довіру, а й виступає каталізатором для розвитку механізмів опору. Зокрема, громадяни, які володіють високим рівнем медіаграмотності та критичного мислення, здатні виявляти маніпуляції, перевіряти достовірність інформації і брати участь у колективних акціях солідарності, що зміцнює потенціал консолідації. Цей феномен підкреслює парадоксальний ефект: хоча «чорний піар» руйнує певні аспекти політичної культури, він водночас стимулює розвиток нових форм суспільної згуртованості та мобілізації. По-восьме, науковий огляд підтверджує, що сучасна політична культура України перебуває у стані трансформації під впливом зовнішніх і внутрішніх викликів. «Чорний піар» та дезінформація прискорюють процеси поляризації, послаблюють традиційні форми соціальної взаємодії та ставлять нові вимоги до громадянської освіти, інформаційної грамотності та стратегії державного управління інформаційними потоками. Проте саме через виклики формується новий досвід суспільної консолідації, заснований на цифрових платформах, мережевій мобілізації та нових формах політичної взаємодії.

Отже, сучасний стан політичної культури України, перебуваючи під впливом «чорного піару» та дезінформаційних кампаній, демонструє одночасно високий рівень ризиків і потенціал для розвитку нових форм консолідації. Висновки цієї статті підтверджують необхідність системного, міждисциплінарного підходу до вивчення інформаційних загроз, а також формування практичних рекомендацій для зміцнення стійкості політичної культури та суспільної згуртованості в Україні в умовах сучасних викликів.

Література

1. Гаргагун Я., Тулупніков Д. Пропаганда і дезінформація в російських та українських медіа: інформаційні технології у конфлікті. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2024. № 8. С. 53–61. <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2024.08.053>
2. Гончарук-Чолач Т., Лазарович М., Докаш О. Використання чорного піару в політичному менеджменті та його вплив на політичну культуру в Україні та Польщі. *Політичне життя*. 2025. № 2. С. 96–100. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.2.10>
3. Гурковський В. Механізми використання дезінформації в умовах російської гібридної агресії. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/1393?utm_source=chatgpt.com
4. Колодійчук В. Довіра до медіа в Україні: чинники й тенденції. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2025. Т. 86(1). С. 189–199. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2025.86.17>
5. Максименко С., Деркач Л. Сучасна когнітивно-інформаційна війна: роль маніпуляцій свідомістю українців у трансформації особистості. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2025. № 64.

C. 157–181. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2024-64.157-181>

6. Jinyi Y., Nikhil J., Francesco P. & Luca L. Online Networks of Support in Distressed Environments: Solidarity and Mobilization during the Russian Invasion of Ukraine. 2024. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2304.04327>

7. Krainikova T., Prokopenko S. Waves of disinformation in the hybrid Russian-Ukrainian war. *Актуальні питання масової комунікації*. 2023. № 33. С. 12–25. <https://doi.org/10.17721/CIMC.2023.33.12-25>

8. Yuskiv B., Karpchuk N. & Fedoniuk S. Model of Strategic Disinformation Reconstruction Based on Analysis of Intentions. *Politologija*. 116 (4). 198–237. <https://doi.org/10.15388/Polit.2024.116.5>

9. Zelenov D. Psychological mechanisms of influence of disinformation and fake news on the formation of public opinion on Ukrainian European integration: Analysis of Russian propaganda. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*. 2025. № 30(2). С. 25–33. <https://doi.org/10.61727/sssppj/2.2024.25>

Анотація

Мироненко П. В. Політична культура України перед викликами чорного піару та суспільної консолідації. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз впливу чорного піару та дезінформаційних технологій на політичну культуру України та процеси суспільної консолідації. Особлива увага приділяється сучасним інформаційним загрозам, що виникли в умовах російсько-української війни та активного використання гібридних технологій впливу. Автор досліджує, як системні кампанії дезінформації і маніпуляції свідомістю громадян впливають на довіру до державних інституцій, медіа, політичних лідерів та на загальний рівень політичної участі населення. Розглянуто механізми реалізації чорного піару через медіа, соціальні мережі та інші інформаційні канали, включно із застосуванням сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту для створення фейкових наративів. Аналіз показує, що ці технології не лише деморалізують та дискредитують, а й формують емоційні та когнітивні реакції, які ускладнюють суспільну консолідацію, підривають критичне мислення та сприяють поляризації. Водночас, дослідження фіксують потенціал цифрових і соціальних мереж для мобілізації, солідарності та координації колективних дій, що демонструє парадоксальний ефект інформаційної агресії: одночасне послаблення і стимулювання механізмів консолідації. Стаття базується на аналізі останніх українських та міжнародних наукових публікаціях, соціологічних дослідженнях, медіамоніторингу та аналітичних звітах, що дозволяє виявити як негативні наслідки чорного піару, так і потенційні шляхи підвищення стійкості політичної культури. Зроблено висновок, що для зміцнення суспільної консолідації та розвитку політичної культури необхідне поєднання комплексних емпіричних досліджень, розвитку медіаграмотності, критичного

мислення та стратегічних заходів державної політики в інформаційній сфері. Отримані результати підкреслюють актуальність міждисциплінарного підходу до оцінки інформаційних загроз і формування практичних рекомендацій для забезпечення стійкості українського суспільства перед сучасними викликами.

Ключові слова: чорний піар, дезінформація, політична культура, суспільна консолідація, медіаграмотність, політична свідомість, інформаційні технології, соціальна довіра.

Summary

Myronenko P. V. Political culture of Ukraine in the face of black PR and social consolidation challenges. – Article.

The article presents a comprehensive analysis of the impact of black PR and disinformation technologies on the political culture of Ukraine and the processes of social consolidation. Special attention is paid to contemporary information threats that have emerged in the context of the Russian-Ukrainian war and the active use of hybrid influence technologies. The author examines how systemic disinformation campaigns and manipulation of citizens' consciousness affect trust in state institutions, media, political leaders, and the overall level of political participation of the population. The mechanisms of black PR implementation through media, social networks, and other information channels are considered, including the use of modern technologies such as artificial intelligence for creating fake narratives. The analysis shows that these technologies not only demoralize and discredit, but also shape emotional and cognitive reactions that complicate social consolidation, undermine critical thinking, and contribute to polarization. At the same time, the study highlights the potential of digital and social networks for mobilization, solidarity, and coordination of collective actions, demonstrating a paradoxical effect of information aggression: simultaneous weakening and stimulation of consolidation mechanisms. The article is based on an analysis of recent Ukrainian and international scholarly publications, sociological studies, media monitoring, and analytical reports, which allows identifying both the negative consequences of black PR and potential ways to strengthen political culture resilience. It is concluded that strengthening social consolidation and developing political culture requires a combination of comprehensive empirical research, media literacy development, critical thinking, and strategic state policy measures in the information sphere. The findings emphasize the relevance of an interdisciplinary approach to assessing information threats and formulating practical recommendations to ensure the resilience of Ukrainian society in the face of contemporary challenges.

Key words: black PR, disinformation, political culture, social consolidation, media literacy, political consciousness, information technologies, social trust.

Дата надходження статті: 02.11.2025

Дата прийняття статті: 19.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025